

В. В. Драпайлоаспірант кафедри морського та митного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПОНЯТТЯ, ОЗНАКИ ТА ВИДИ ТОВАРІВ У МИТНОМУ ПРАВІ

Статтю присвячено дослідженню поняття та ознак товарів у митному праві, а також аналізу видів товарів у митному праві. Досліджено законодавчі та наукові підходи до визначення товару та встановлено, що основний масив правових норм, присвячених саме визначенню товарів та їхнім ознакам, зосереджений в актах, що регулюють фінансові та митні відносини. Визначено, що товарами в митному праві визнаються рухомі речі, валютні та культурні цінності, а також електроенергія як особливий об'єкт права. Обґрунтовано, що електроенергія в силу своїх фізико-технічних характеристик не може бути об'єктом тимчасового зберігання під митним контролем. З'ясовано співвідношення товарів у митному праві з транспортними засобами комерційного призначення як окремими об'єктами митного контролю.

Ключові слова: товар, митне право, тимчасове зберігання під митним контролем, рухомі речі, транспортні засоби комерційного призначення.

Постановка проблеми. Поняття товару є центральним у митному праві; це пов'язано з тим, що товари є об'єктами переміщення через митний кордон, а отже, зазнають митного контролю та інших численних митних процедур.

Товари є об'єктами тимчасового зберігання під митним контролем на складах тимчасового зберігання, об'єктами зберігання в окремих митних режимах митного складу, вільної митної зони, транзиту, що зумовлює особливості правового режиму.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі проблеми митного права, пов'язані з переміщенням товарів через митний кордон, розглядали такі вчені, як С.Г. Войтов, С.Ю. Дрьоміна, О.С. Іванченко, О.В. Короп, І.М. Резнік, А.В. Рекун тощо. Водночас праці вказаних вчених не спрямовані на безпосереднє дослідження поняття, ознак і видів товарів у митному праві.

І.В. Міщенко досліджувала проблеми митного статусу товарів у відповідній статті [1], однак праця цієї вченої стосується саме митного статусу товарів як окремого поняття, а не власне поняття, видів та ознак товарів у митному праві.

Структуру товарів, що переміщуються через митний кордон, досліджував І.О. Базилук [19], однак позиція цього автора щодо поняття та видів товарів у митному праві вбачається дискусійною та підлягає подальшому обговоренню.

Мета статті – визначити поняття, ознаки та види товарів у митному праві.

Виклад основного матеріалу. Зберігання товарів під митним контролем зазнає різного правового регулювання залежно від обраної форми такого зберігання.

Поняття «товар» є об'єктом окремих наукових досліджень [2] і зустрічається в різних галузях законодавства, водночас визначення товару не є поширеним у національному законодавстві та міжнародно-правових актах.

У Єдиному митному кодексі Європейського Союзу закріплено такі визначення (стаття 5 (23) застосовує термін «товари Союзу» – такі товари, що підпадають під будь-яку з наведених категорій):

(а) товари, повністю отримані на митній території Союзу (не включають товари, імпортовані з країн або територій за межами митної території Союзу);

(б) товари, що ввозяться на митну територію Союзу з країн або територій за межами цієї території та випущені для вільного обігу;

(в) товари, отримані або вироблені на митній території Союзу, або товари, зазначені в пункті (б), або товари, зазначені в пунктах (а) і (б) [3].

Таким чином, Єдиний митний кодекс Європейського Союзу надає визначення товарам перш за все з позиції країни походження товару, однак загального визначення, які саме об'єкти слід включати до товару, цей акт не передбачає.

Водночас існують певні положення, пов'язані з розумінням товарів в установчих документах ЄС і прецедентах Суду ЄС. Статті 34 та 35

Договору про функціонування Європейського Союзу охоплюють усі типи товарів, що були імпортовані або експортовані [4]. Прецедентне право ЄС тлумачить розуміння товарів по-своєму. Зокрема, у справі *Commission v. Italy* суд постановив, що вироби, які можуть бути оцінені у грошах та які здатні бути об'єктом комерційних угод, визнаються товаром у розумінні Договору про функціонування Європейського Союзу [5]. Твори мистецтва, монети, що не визнаються коштами, електроенергія та природний газ так само визнаються товарами. Водночас не є товарами послуги [6].

У свою чергу Міжнародна конвенція про гармонізовану систему опису та кодування товару 1983 року, незважаючи на свою назву та спрямованість, не містить загальне визначення поняття товару [7].

Глосарій міжнародних митних термінів, затверджений Всесвітньою митною організацією, визначає лише поняття «товари у вільному обігу» (*goods in free circulation*) та «товари, експортовані з повідомленням про намір повернення товару» (*goods exported with notification of intended return*), однак не надає визначення товару [8].

Якщо розглядати національне законодавство, то, наприклад, Закон України «Про захист прав споживачів» 12 травня 1991 року № 1023-XII не надає конкретного та чіткого визначення товару, а лише містить тлумачення терміну «продукція»: це як послуги, так і товари, що виготовляються, виконуються чи надаються для задоволення суспільних потреб [9].

Відповідно до ч. 1 ст. 40 ЗУ «Про заставу» предметом застави товарів в обороті або в переробленні можуть бути сировина, напівфабрикати, комплектуючі вироби, готова продукція тощо [10], однак наведений приклад містить не визначення товару (товарів), а лише певний перелік товарів в обороті або переробленні, що можуть перебувати в заставі.

Аналіз законодавчих актів України дає можливість прийти до висновку, що основний масив правових норм, присвячених саме визначенню товарів та їхнім ознакам, зосереджений в актах, що регулюють фінансові та митні відносини.

Зокрема, згідно з п. 14.1.244 ПК України товари – це матеріальні та нематеріальні активи, у тому числі земельні ділянки, земельні частки (паї), а також цінні папери та деривативи, що використовуються в будь-яких операціях, крім операцій з їх випуску (емісії) та погашення [11].

Вказане визначення чітко пов'язане з метою оподаткування певних фінансових операцій. Водночас у зазначеному пункті ПК міститься застереження, відповідно до якого з метою оподаткування операцій з переміщення майна та енергії через митний кордон України термін «товари» вживається у значенні, визначеному Митним кодексом України [11].

Вітчизняний МКУ надає таке визначення товару: товари – це будь-які рухомі речі, у тому числі ті, на які законом поширено режим нерухомої речі (крім транспортних засобів комерційного призначення), валютні цінності, культурні цінності, а також електроенергія, що переміщується лініями електропередачі (п. 57 ч. 1 ст. 4 МКУ) [12].

Отже, керуючись дефініцією товару, що представлена в національному МКУ, зазначимо, що до товарів належать рухомі речі (за винятком транспортних засобів комерційного призначення). Відповідно до ч. 2 ст. 181 ЦКУ рухомими речами є речі, які можна вільно переміщувати в просторі. Разом із тим О.В. Дзера справедливо зауважує, що можливість вільного переміщення речі в просторі є надто загальним критерієм, якого інколи може виявитися недостатньо. Тому в такому разі можна керуватися таким правилом: щодо речей, які за законом не визнані нерухомими об'єктами, має діяти презумпція визнання їх рухомими речами [13, с. 376].

Також відповідно до п. 57 ч. 1 ст. 4 МКУ товарами є рухомі речі, на які законом поширено режим нерухомої речі (крім транспортних засобів комерційного призначення), а до таких згідно з ч. 1 ст. 181 ЦКУ можуть бути віднесені повітряні та морські судна, судна внутрішнього плавання, космічні об'єкти, а також інші речі, права на які підлягають державній реєстрації.

Також у поняття товару МКУ включає валютні цінності, культурні цінності, електроенергію, що переміщується лініями електропередачі. Визначення валютних цінностей та їх перелік міститься у ст. 1 Декрету КМУ «Про систему валютного регулювання і валютного контролю» від 19 лютого 1993 року № 15-93, до них належать валюта України, іноземна валюта, платіжні документи та інші цінні папери, виражені у валюті України або іноземній валюті, банківські метали [14]. Визначення культурних цінностей та їх перелік міститься у ст. 1 Закону України «Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей» від 21 вересня 1999 року

№ 1068-XIV, відповідно до якого до останніх належать об'єкти матеріальної та духовної культури, що мають художнє, історичне, етнографічне та наукове значення й підлягають збереженню, відтворенню та охороні відповідно до законодавства України, зокрема оригінальні художні твори живопису, графіки та скульптури, предмети музейного значення, знайдені під час археологічних розкопок, унікальні та рідкісні музичні інструменти тощо [15].

Закон України «Про електроенергетику» містить визначення енергії, якою є електрична чи теплова енергія, що виробляється на об'єктах електроенергетики та є товарною продукцією, призначеною для купівлі-продажу [16]. Розуміння електричної енергії як товару закріплено й у постанові Національної комісії з питань регулювання електроенергетики України «Про затвердження Правил користування електричною енергією» від 31 липня 1996 року № 28: електрична енергія (активна) – це енергоносіє, який виступає на ринку як товар, що відрізняється від інших товарів особливими споживчими якостями та фізико-технічними характеристиками (одночасність виробництва та споживання, неможливість складування, повернення, переадресування), які визначають необхідність регулювання та регламентації використання цього товару [17].

З наведеного визначення, можна дійти висновку про те, що в силу особливих фізико-технічних характеристик електроенергія як особливий різновид товару не підлягає складуванню, а отже, не може бути об'єктом тимчасового зберігання під митним контролем.

Водночас не можна розглядати переносні носії електроенергії (акумулятори, первинні елементи інші елементи живлення), що можуть бути об'єктами тимчасового зберігання під митним контролем, у якості електроенергії, адже переносні носії енергії класифікуються як окремі товари за УКТЗЕД (код УКТЗЕД електроенергії – 2716 00 00 00, коди переносних носіїв електроенергії – 8506 (первинні елементи та первинні батареї), 8507 (акумулятори електричні)) [18].

Не можна погодитися з позицією І.О. Базилюка, який відносить до товарів у митному праві майнові права та обов'язки та об'єкти інтелектуальної власності [19, с. 80], з огляду на те, що така позиція не відповідає положенням п. 57 ч. 1 ст. 4 МКУ, які чітко та вичерпно окреслюють коло товарів у митному праві. Більш того, май-

нові права та обов'язки не можуть бути об'єктом переміщення через митний кордон в силу їх особливої нематеріальної природи; об'єкти права інтелектуальної власності, що є певними правами (авторське право, право на винахід, корисну модель, торговельну марку тощо) так само не можуть бути об'єктом переміщення через митний кордон, тоді як МКУ не випадково застосовує поняття «товари, що містять об'єкти інтелектуальної власності» (що підкреслює той факт, що через митний кордон переміщуються саме товари, а не об'єкти інтелектуальної власності).

Висновки та пропозиції. Враховуючи вищевикладене, приходимо до висновків, що поняття «товар» у митному праві характеризується такими ознаками:

1) це рухомі речі (у т. ч. й ті, що мають цивільно-правовий режим нерухомої речі: морські судна, космічні об'єкти тощо), до яких належать також валютні та культурні цінності, а також електроенергія як особливий об'єкт права (який не має матеріального вираження). Нерухомі речі не є товарами в митному праві з огляду на те, що не можуть бути об'єктами переміщення через митний кордон;

2) товари в митному праві тісно пов'язані зі ставками мита, що зумовлено існуванням товарної номенклатури та ставок ввізного мита, які застосовуються під час імпорту певного товару (Українська класифікація товарів зовнішньоекономічної діяльності – УКТЗЕД). Коди УКТЗЕД застосовуються й для визначення ставок вивізного мита в разі його встановлення щодо певних категорій товарів у спеціальних законах (наприклад, у Законі України «Про вивізне (експортне) мито на живу худобу та шкіряну сировину» від 7 травня 1996 року № 180/96-ВР [20]).

3) не поширюється правовий режим товарів у митному праві на транспортні засоби комерційного призначення (п. 59 ч. 1 ст. 4 МКУ), що зумовлено тим, що вказані засоби застосовуються для перевезення через митний кордон України товарів/пасажирів і, на відміну від товарів, не підлягають обкладенню митом.

4) товари в митному праві зазнають особливого правового регулювання щодо їх переміщення через митний кордон України, зокрема законодавчо передбачені різноманітні види контролю щодо товарів: санітарно-епідеміологічний, ветеринарно-санітарний, фітосанітарний, екологічний контроль.

Список використаної літератури:

1. Міщенко І.В. Митний статус товарів як елемент митного режиму / І.В. Міщенко // Митна справа. – 2014. – № 5. – С. 29–34.
2. Задихайло Д.В. Господарське право : [підручник] / Д.В. Задихайло, В.М. Пашков, Р.П. Бойчук та ін.; за заг. ред. Д.В. Задихайло, В.М. Пашкова. – Х. : Право, 2012. – 696 с.
3. Regulation (EU) No 952/2013 of the European Parliament and of the Council of 9 October 2013 laying down the Union Customs Code [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32013R0952>.
4. Treaty on the Functioning of the European Union (2012) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:12012E/TXT>.
5. Case 7/68 Comission v. Italy [1968] ECR 423 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:61968CJ0007>.
6. Case C-97/98 Jagerskiöld [1999] ECR I-7319 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:61968CJ0007>.
7. Международная конвенция о Гармонизированной системе описания и кодирования товаров 1983 года / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_079.
8. Glossary of international customs terms. World Customs Organization. 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.wcoomd.org/en/topics/facilitation/resources/~/_media/949B39871CE147BAB2667EC6758F29C8.ashx.
9. Про захист прав споживачів : Закон України від 12 травня 1991 р. № 1023-XII // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 30. – Ст. 379.
10. Про заставу : Закон України від 2 жовтня 1992 р. № 2654-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 47. – Ст. 642.
11. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 13. – Ст. 112.
12. Митний кодекс України від 13 березня 2012 року // Офіційний вісник України. – 2012 р. – № 32. – Ст. 1175.
13. Дзера О.В. Цивільне право України. Загальна частина : [підручник] / О.В. Дзера // К. : Юрінком Інтер, 2010. – 976 с.
14. Про систему валютного регулювання і валютного контролю : Декрет Кабінету Міністрів України від 19 лютого 1993 р. № 15-93 // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 17. – Ст. 184.
15. Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей : Закон України від 21 вересня 1999 р. № 1068-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 48. – Ст. 405.
16. Про електроенергетику : Закон України від 16 жовтня 1997 р. № 575/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 1. – Ст. 1.
17. Про затвердження правил користування електричною енергією : постанова Національної комісії з питань регулювання електроенергетики України від 31 липня 1996 р. № 28 / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0417-96>.
18. Про Митний тариф України : Закон України від 19 вересня 2013 р. № 584-VII // Офіційний вісник України. – 2013. – № 84. – Ст. 3107.
19. Базиліук І.О. Структура товарів, які переміщуються через митний кордон / І.О. Базиліук // Південноукраїнський правничий часопис. – 2011. – № 2. – С. 78–81.
20. Про вивіз (експортне) мито на живу худобу та шкіряну сировину : Закон України від 7 травня 1996 року № 180/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 28. – Ст. 134.

Драпайло В. В. Понятие, признаки и виды товаров в таможенном праве

Статья посвящена исследованию понятия и признаков товаров в таможенном праве, а также анализу видов товаров в таможенном праве. Исследованы законодательные и научные подходы к определению товара, и установлено, что основной массив правовых норм, посвященных определению товаров и их признаков, сосредоточен в актах, которые регулируют финансовые и таможенные отношения. Определено, что товарами в таможенном праве признаются движимые вещи, валютные и культурные ценности, а также электроэнергия как особый объект права. Обосновано, что электроэнергия в силу своих физико-технических характеристик не может выступать объектом временного хранения под таможенным контролем. Установлено соотношение товаров в таможенном праве с транспортными средствами коммерческого назначения как отдельными объектами таможенного контроля.

Ключевые слова: *товар, таможенное право, временное хранение под таможенным контролем, движимые вещи, транспортные средства коммерческого назначения.*

Drapaylo V. V. The definition, characteristics and types of goods in customs law

The article is devoted to investigation the definition and features of the goods in the customs law and establishment of its types. During the study of legislative and scientific approaches to the definition of the goods found that the most of the legal provisions dealing with the definition of goods and their features is concentrated in the Acts that govern the financial and customs relations. It was set out that the goods in customs law recognized movables, currency and cultural values, as well as electricity as a special object of law. It is proved that the electricity due to physical and technical characteristics cannot temporarily stored under customs control. It was investigated the relation of the goods with vehicles for commercial purposes in the customs law and concluded about the necessity of distinguish this terms.

Key words: *goods, customs law, temporary storage under customs control, movables, commercial purpose vehicles.*